

ПОНЯТТЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН ТА ЙОГО ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність теми. Стрімкий розвиток суспільних відносин, особливо пов'язаних із міжнародною торгівлею, став одним із чинників, який впливає на потребу в якісних та в той же час зрозумілих нормативно-правових актах. Одним із способів вирішення завдання із підготовки таких нормативно-правових актів є широке використання правових дефініцій. У зв'язку з чим виникає потреба в наукових дослідженнях, спрямованих на вироблення тої чи іншої дефініції. Така необхідність викликана також тим, що не завжди нормативно-правовий акт містить дефініцію того чи іншого терміна, хоча потреба в цьому і існує. Вироблення певних дефініцій повинно проводитися не тільки із суто наукового інтересу і з метою закріплення вироблених термінів в нормативно-правових актах.

Аналіз досліджень даної проблеми. Окремі питання, пов'язані із переміщенням товарів через митний кордон, розглядали Є. В. Додін, С. Ю. Дьоміна, Б. А. Кормич, С. В. Ківалов, А. В. Мазур, О. С. Іванченко, В. В. Прокопенко, О. М. Тропіна, М. Г. Шульга, О. П. Федотов та інші.

Мета даної статті полягає у дослідженні аналізу такої наукової категорії, як переміщення товарів через митний кордон, з'ясуванню її принципів та ознак.

Виклад основного матеріалу. Термін правове забезпечення не можна вважати розробленим в повній мірі в правовій науці. Серед вчених, які досліджували дане поняття, слід відзначити В.А. Козбаненко. Даний вчений теоретично обґрунтував розмежування базових юридичних категорій «правові основи», «правове регулювання», «правове забезпечення». На його думку, правове забезпечення — це система соціально-правових елементів та юридично значущих заходів (засобів, прийомів та способів), які впливають на формування та реалізацію права. Ця система, на його думку, ґрунтується на таких елементах: норми права та його принципи, втілені в законах, підзаконних нормативних та інших правових актах; правові відносини; акти застосування норм права; акти реалізації прав та обов'язків; державно-правові інститути, організаційні структури; організаційно-правові заходи, засоби, прийоми, форми та інші елементи юридичного опосередкування соціально значущих явищ, процесів та відносин [3, 20].

Разом із тим більшість авторів розуміють під терміном «правове забезпечення» сукупність юридичних норм, призначених для регламентування окремої галузі діяльності [9].

Ю. А. Тихоміров виділяє такі елементи правового забезпечення всієї системи державного управління та процесу функціонування окремих її галузей: а) видання правових актів з урахуванням суспільних потреб; б) вивчення правових актів всіма робітниками при вступі на посаду та в процесі їхньої діяль-

ності; в) правове виховання як засіб підвищення правової культури та професійної кваліфікації працівників; г) правильне застосування юридичних норм для оптимального вирішення завдань управління та господарювання; д) аналіз практики застосування законодавства, правових актів; е) контроль за дотриманням законності, запобігання та усунення її порушень, застосування заохочувальних або каральних заходів впливу до громадян, посадових осіб; ж) вдосконалення законодавчих та інших актів, зміна та відміна застарілих [25, 66].

Враховуючи вищевикладене, під правовим забезпеченням переміщення товарів через митний кордон в широкому сенсі необхідно розуміти оптимальне поєднання правотворчості та правозастосування, яке дозволяє стабільно здійснювати правове регулювання даних суспільних відносин. На нашу думку, елементами правового регулювання переміщення товарів через митний кордон України слід визнати: 1) правотворчість, тобто діяльність державних органів, яка спрямована на вдосконалення законодавства з питань митної справи, шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, зміни або відміни застарілих; 2) правове виховання як комплекс заходів, спрямованих на формування в персоналі державних органів, насамперед у персоналі митних органів, правової свідомості та правової культури, яка дозволить належним чином розуміти та виконувати відповідні правові приписи норм права; 3) ефективне правозастосування, яке передбачає здійснення функції правового регулювання суспільних відносин, та функції забезпечення прав і свобод фізичних та юридичних осіб у галузі митних відносин, зокрема під час переміщення товарів через митний кордон; 4) контрольна діяльність суб'єктів державного контролю (зокрема, митного контролю), яка спрямована на перевірку, вивчення та аналіз дотримання норм права з боку учасників правовідносин.

В більш вузькому сенсі, правове забезпечення переміщення товарів через митний кордон необхідно розуміти як сукупність міжнародних та національних правових актів України, якими регулюються суспільні відносини, пов'язані із здійсненням дій з ввезення та вивезення з митної території товарів. До національних нормативно-правових актів можна віднести такі: Конституція України [4], Митний кодекс України [6], закони України «Про транзит вантажів» [21], «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» [18], «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» [17], «Про режим іноземного інвестування» [20], «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [10], «Про гуманітарну допомогу» [11], «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [13], «Про єдиний митний тариф» [14], Декрет Кабінету Міністрів України «Про єдиний митний тариф України» [15], Закон України «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» [16], «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» [12], «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» [19] та інші нормативно-правові акти

якими регулюються порядок переміщення окремих груп товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

В літературі є розповсюдженим визначення переміщення через митний кордон як сукупності дій, пов'язаних із ввезенням на митну територію України, вивезенням із цієї території або транзитом через територію України товарів, транспортних засобів та інших предметів у будь-який спосіб, будь-якими засобами та видами транспорту, включаючи використання з цією метою трубопровідного транспорту та ліній електропередач [5, 79].

О. С. Іванченко під переміщенням товарів через митний кордон пропонує розуміти «здійснення дій з ввезення на митну територію України, вивезення з митної території товарів та (або) транспортних засобів будь-яким шляхом та транзитом товарів через митну територію України» [2].

На думку С. Ю. Дьоміної, порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України — це визначені законодавством України митні процедури, яким підлягають товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, а також передбачені законодавством України дії юридичних та фізичних осіб з ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзиту через митну територію України у будь-який передбачений законодавством України спосіб товарів та (або) транспортних послуг [1, 78].

Митний кодекс України не надає визначення переміщення товарів через митний кордон. Замість цього надаються окремі визначення переміщення товарів певними способами — переміщення товарів у вантажних відправленнях, у міжнародних поштових відправленнях, у міжнародних експрес-відправленнях, у несупроводжуваному багажі, у ручній поклажі, у супроводжуваному багажі. Визначення переміщення товарів через митний кордон України окремими способами, наведені в Митному кодексі, є формальними, в них звертається увага лише на характеристику способу, яким таке переміщення здійснюється. Такі визначення не відображають головних характеристик терміна «переміщення».

В двох законопроектах «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України», які внесені народними депутатами О. Б. Шевчуком, Я. М. Сухим, В. М. Чудновим та народним депутатом Є. І. Царьковим та О. А. Царьовим відповідно, пропонується таке визначення переміщення товарів через митний кордон — ввезення товарів на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) або вивезення їх з цієї території [23, п. 49 ч. 1 ст. 1; 22, п. 52 ч. 1 ст. 1]. На нашу думку, запропоновані визначення також не можуть вважатися прийнятними.

Митним кодексом Російської Федерації під переміщенням через митний кордон товарів та (або) транспортних засобів розуміється здійснення дій по ввезенню на митну територію Російської Федерації або вивезення із цієї території товарів та (або) транспортних засобів будь-яким способом [7, п. 7 ч. 1 ст. 11].

В побутовому значенні перемістити означає помістити, перевести до іншого приміщення [8, 506].

Далі перейдемо до дослідження принципів переміщення товарів через митний кордон. Під принципами переміщення через митний кордон розуміють основні положення, якими зобов'язані керуватися всі учасники відносин ввезення та вивезення із території товарів та (або) транспортних засобів, в тому числі при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності [24, 20].

Відповідно до норм українського законодавства виділяють такі принципи переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон: свобода переміщення товарів, транспортних засобів та інших предметів; контролюваність переміщення; митне оформлення товарів, транспортних засобів та інших предметів; обов'язковість декларування певних товарів, транспортних засобів та інших предметів; здійснення переміщення в чітко визначених місцях; право вільного обрання та зміни митного режиму [5, 91–93].

В цілому необхідно погодитися із вищенаведеним переліком принципів переміщення товарів через митний кордон, але можна виділити і принцип законності переміщення товарів через митний кордон. Даний принцип полягає в точному та неухильному дотриманні законів усіма державними (зокрема, митними) органами, а також всіма особами, які беруть участь у переміщенні товарів через митний кордон України.

Даний принцип втілено в ч. 2 ст. 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [4]; та в ч. 1 ст. 68, згідно із якою кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [4].

Висновки. Враховуючи вищевикладене, можна дати таке визначення переміщення товарів через митний кордон України: це врегульована нормами діючого законодавства діяльність уповноважених державних органів, з одного боку, та фізичних та юридичних осіб, з іншого боку, спрямована на ввезення на митну територію, вивезення з митної території України або транзит через митну територію України товарів, яка здійснюється визначеними в законодавстві засобами та способами у певному митному режимі.

Ознаками поняття переміщення товарів через митний кордон є такі.

1. Це сукупність юридичних дій, які можуть здійснювати уповноважені державні органи (митні органи, органи державної прикордонної служби, державні органи, які здійснюють санітарний, фітосанітарний, ветеринарний контроль та ін.), які реалізують свої повноваження по здійсненню функцій держави; так і фізичні та юридичні особи, які мають на це право (власник майна, користувач, уповноважена особа, митний брокер), які здійснюють переміщення товарів через митний кордон України на власний розсуд.

2. Дії державних органів, фізичних та юридичних осіб при переміщенні товарів через митний кордон, спрямовані на досягнення кінцевої мети — фактичний перетин товарами митного кордону України.

3. Це сукупність дій, які детально врегульовано нормами різних галузей права.

4. Переміщення супроводжується обов'язковим проведенням ряду митних процедур: декларування, огляд товарів, експертиза та інші.

5. При перетині митного кордону можна здійснити переміщення тільки тих товарів та транспортних засобів, пропуск яких дозволено через митний кордон.

6. Переміщення може здійснюватися певними засобами та способами. Переміщення товарів через митний кордон України здійснюється засобами авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного транспорту, а також лініями електропередачі [6, ч. 1 ст. 110]. Залежно від наявності перевізника, відправника, одержувача, а також договору на перевезення, товари переміщуються у: вантажних відправленнях; супроводжуваному багажі; несупроводжуваному багажі; ручній поклажі; міжнародних поштових відправленнях; міжнародних експрес-відправленнях [6, ч. 2 ст. 110].

7. Переміщення товарів може здійснюватися тільки в одному із визначених Митним кодексом України режимів: імпорт; реімпорт; експорт; реекспорт; транзит; тимчасове ввезення (вивезення); митний склад; спеціальна митна зона; магазин безмитної торгівлі; переробка на митній території України; переробка за межами митної території України; знищення або руйнування; відмова на користь держави.

Враховуючи вищевикладене, на наш погляд, необхідно закріпити в Митному кодексу України запропоноване нами визначення терміна «переміщення товарів через митний кордон України».

Крім того, необхідно законодавчо встановити в Митному кодексі України перелік принципів переміщення товарів через митний кордон України, що буде додатковою гарантією дотримання прав фізичних та юридичних осіб під час здійснення ними переміщення товарів.

Література

1. Дьоміна С. Ю. До переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України // Митна справа. — 2010. — № 2. — С. 75–78.
2. Іванченко О. С. Поняття переміщення товарів через митний кордон України // Митна справа. — 2007. — № 2. — С. 59–64.
3. Козбаненко В. А. Правовое регулирование и правовое обеспечение государственного управления: сущность и содержание : учеб.-метод. пособие / В. А. Козбаненко. — М. : ИПК госслужбы, 2002.
4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Митне право України : навч. посіб. / В. В. Ченцов [та ін.] ; за заг. ред. В. В. Ченцова. — К. : Істина, 2007. — 283 с.
6. Митний кодекс України : Закон України від 11 лип. 2002 р. № 92-IV ; за станом на 23 лип. 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15.
7. Митний кодекс Російської Федерації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.tamognia.ru/doc_base/document.php?j=f&a=2&b=fhodsnt&id=1496463.
8. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; Рос. акад. наук, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. — 4-е изд., доп. — М. : Азбуковник, 1999. — 944 с.
9. Правовое обеспечение предпринимательства : учеб. пособие / под ред. М. П. Ринга. — М. : МИЭП, 1996.
10. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21 верес.

- 1999 р. № 1068-IV : за станом на 24.06.2005 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1068-14.
11. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22 жовт. 1999 р. № 1192-XIV : за станом на 31 груд. 2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1192-14.
 12. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції : Закон України від 17 лип. 1997 р. : за станом на 29 груд. 2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=468%2F97-%E2%F0.
 13. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20 лют. 2003 р. № 549-IV : за станом на 19 жовт. 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=549-15&p=1296307439103407.
 14. Про єдиний митний тариф : Закон України від 5 лют. 1992 р. № 2097-XII : за станом на 13 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2097-12&p=1296307439103407.
 15. Про Єдиний митний тариф України : декрет Кабінету Міністрів України від 11 січ. 1993 р. № 4-93 : за станом на 4 жовт. 2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4-93.
 16. Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах : Закон України від 15 верес. 1995 р. № 327/95 : за станом на 1 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=327%2F95-%E2%F0.
 17. Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України : Закон України від 13 верес. 2001 р. : за станом на 1 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2681-14.
 18. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Закон України від 23 верес. 1994 р. № 185 : за станом на 11 лют. 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=185%2F94-%E2%F0.
 19. Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності : Закон України від 23 груд. 1998 р. № 351-XIV : за станом на 31 берез. 2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=351-14.
 20. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19 берез. 1996 р. № 93 : за станом на 15 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=93%2F96-%E2%F0.
 21. Про транзит вантажів : Закон України від 20 жовт. 1999 р. № 1172-XIV : за станом на 1 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1172-14&p=1296035827161069.
 22. Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України / проект внесено народними депутатами України Є. І. Царьковим, О. А. Царьовим (зарєєстровано 18.02.2011 р. № 8130) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=39679.
 23. Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України / проект внесено народними депутатами України О. Б. Шевчуком, Я. М. Сухим, В. М. Чудновим (зарєєстровано 04.03.2011 р. № 8130-1) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=39843.
 24. Таможенное право : учебник / А. А. Гравина [и др.] ; под ред. А. Ф. Ноздрачев ; Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. — М. : Волтерс Клувер, 2007. — 688 с.
 25. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса / Ю. А. Тихомиров. — М. : Юр-информцентр, 1998. — 798 с.

Анотація

Базилюк І. О. Поняття переміщення товарів через митний кордон та його правове забезпечення. — Стаття.

Публікацію присвячено дослідженню такої наукової категорії, як переміщення товарів через митний кордон України, з'ясуванню її принципів та ознак. Встановлено нормативно-правові акти, якими регулюється порядок переміщення товарів через митний кордон. На основі аналізу

наукової літератури та нормативних актів запропоновано визначення терміна «переміщення товарів через митний кордон України».

Ключові слова: правове забезпечення, переміщення товарів через митний кордон, ознаки переміщення товарів, принципи переміщення товарів.

Анотація

Базилюк И. А. Понятие перемещения товаров через таможенную границу и его правовое обеспечение. — Статья.

Публикация посвящена исследованию такой научной категории, как перемещение товаров через таможенную границу Украины, исследованию ее признаков и принципов. Установлено нормативно-правовые акты, которыми регулируется порядок перемещения товаров через таможенную границу. На основе анализа научной литературы, нормативных актов выработано авторское определение термина «перемещение товаров через таможенную границу Украины».

Ключевые слова: правовое обеспечение, перемещение товаров через таможенную границу, признаки перемещения товаров, принципы перемещения товаров.

Summary

Bazilyuk I. A. The conception of the transference of goods through the customs border and it's legal providing. — Article.

The publication is dedicated to the research of the scientific category — the transference of goods through the customs border of Ukraine, of its attributes and principles. The normative-law acts, which regulate the process of the transference of goods through the customs border of Ukraine were assigned. On the basis of the scientific literature and normative-law acts analysis the author's definition of the term — transference of goods through the customs border of Ukraine was developed.

Keywords: legal providing, transference of goods through the customs border, attributes of the transference of goods, principles of the transference of goods.

УДК 349.6

О. В. Басай

КОНТРОЛЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ, ВИКОРИСТАННЯ І ВІДТВОРЕННЯ РОСЛИННОГО СВІТУ

Контроль як функція державного управління являє собою діяльність уповноважених на це державних органів управління в межах матеріальних норм екологічного права, спрямовану на спостереження та перевірку дотримання усіма юридичними та фізичними особами нормативних положень та вимог, сформульованих у чинному екологічному законодавстві [1, 61]. Термін «контроль» досить часто зустрічається у законодавстві, науковій літературі, практичній діяльності. Проте в науці немає чіткого його визначення і він має багато значень. Так, в юридичній літературі контроль розглядається як функція управління [2, 306], функція управління і специфічна форма діяльності [3, 24], мета і функція управління в галузі охорони довкілля [4, 53–55], спосіб забезпечення законності і дисципліни в галузі охорони довкілля [5, 96].

Питаннями контролю у галузі охорони використання і відтворення рослинного світу займалися науковці-екологи А. П. Гетьман, М. М. Бринчук, А. Е. Лунев, Ю. С. Шемшученко та інші. Проте на сьогодні поняття екологічного конт-